

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Αυτές οι σκέψεις δεν βασίζονται σε ιδιαίτερες γνώσεις για την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά προσπαθούν να αγγίξουν κάποιες πτυχές ψυχολογικού και ίσως φιλοσοφικού χαρακτήρα που αφορούν την ανθρώπινη νοημοσύνη.

Ένα σοβαρό πρόβλημα είναι ότι ο άνθρωπος θεωρεί μερικά πράγματα αυτονόητα και γι' αυτό δεν ασχολείται καθόλου μαζί τους. Έτσι, έρχεται η στιγμή που αναγκάζεται να αντιμετωπίσει μία λαίλαπα κυριολεκτικά. Ανάμεσα σε αυτά είναι η αίσθηση του εαυτού, της νοημοσύνης, της επιθυμίας και πολλά άλλα.

Αλλά τι είναι αυτή η νοημοσύνη, που μας έχει δώσει τέτοιο προβάδισμα έναντι όλων των άλλων βασιλείων; Μέχρι τώρα πιστεύαμε ότι μόνο ο άνθρωπος διαθέτει νοημοσύνη και οτιδήποτε άλλο υπάρχει είναι άβιο, μηχανιστικό. Τουλάχιστον στην αντίληψη του μέσου ανθρώπου αυτή ήταν η θέση. Κι όμως, τις τελευταίες δεκαετίες και, κυρίως, τελείως πρόσφατα, ακούμε ότι υπάρχει και η τεχνητή νοημοσύνη, τα ρομπότ, στην οποία οι χώρες πρόκειται να δώσουν πρωταρχική σημασία. Αρχικά, φαινόταν ακίνδυνα, αλλά τώρα παρατηρούμε ότι όχι μόνο έχουν πολύ μεγαλύτερη ικανότητα στο να φέρνουν σε πέρας εργασίες που απαιτούσαν ανθρώπινο νου, αλλά και αρχίζουν να είναι αυτόνομα, να επικοινωνούν μεταξύ τους, να εκπαιδεύονται και, ίσως σύντομα, να αποφασίζουν. Εδώ εγείρεται αναγκαστικά

το δραματικό ερώτημα: **Τελικά, δεν ήταν ο άνθρωπος η κορωνίδα της «δημιουργίας»; Υπάρχουν και άλλοι που διαθέτουν νοημοσύνη και μάλιστα πιο ικανή και αποτελεσματική από τη δική του;**

Αυτές είναι συγκλονιστικές αλλαγές, που θα προκαλέσουν την ανθρώπινη συνείδηση να δώσει απαντήσεις και να κάνει προσαρμογές είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Αυτή τη στιγμή, οι περισσότεροι δεν απασχολούνται με το θέμα, γιατί απλώς δεν έχει αγγίξει την καθημερινότητά τους, δεν αποτελεί το άμεσο πρόβλημά τους και ίσως δεν θα το αντιμετωπίσουν όσο ζουν. Ποιος νοιάζεται για το μέλλον; Η αλήθεια είναι ότι η άγνοια είναι ένας νοητός «τόπος» ευτυχίας και άνεσης, αλλά ταυτόχρονα και ύπουλος, γιατί επιτρέπει στα προβλήματα να αυξάνονται αφανώς και να κάνουν την επέλασή τους ξαφνικά, όταν το «θύμα» είναι τελείως απροστάτευτο. Αυτή είναι η περίπτωση της τεχνητής νοημοσύνης. Μόνον η αφέλεια νόμιζε πως η θέση του ανθρώπου είναι αδιαμφισβήτητη, πως μόνο καλό θα προέκυπτε από όλα αυτά και πως άξιζαν τον θαυμασμό του και μόνο.

Οπότε αναδύεται (ή θα αναδυθεί αργότερα για τους περισσότερους) το πρόβλημα της φύσης των όντων, της εξέλιξης και του όλου. Αυτό το πρόβλημα βρίσκεται πίσω από κάθε ανθρώπινη κρίση και, ακόμη περισσότερο, πίσω από μια παγκόσμια κρίση. Όμως προς το παρόν θα πρέπει να μας απασχολήσει το πρόβλημα της φύσης της νοημοσύνης. Θα εκφράσω μόνο μερικές σκέψεις και προβληματισμούς μου πάνω σ' αυτό, χωρίς τίποτε από όλα αυτά να είναι οριστικό και πολύ περισσότερο να διεκδικεί αυθεντία.

Τι είναι, λοιπόν, η νοημοσύνη και πώς λειτουργεί; Νομίζω ότι οι περισσότεροι έχουμε διαρκώς ή έστω σε κάποια, μεγάλη συνήθως, περίοδο της ζωής μας την απλοϊκή εντύπωση ότι η νοημοσύνη είναι η σκέψη όπως την βιώνουμε σαν άνθρωποι. Όμως με τα νέα δεδομένα είναι φανερό ότι κάναμε λάθος. Χρειάζεται να διευρύνουμε τον ορίζοντά μας σε αυτό το θέμα. Λόγου χάρη, μιλάμε για νόμους της φύσης, αλλά αυτοί οι νόμοι δεν θα είχαν καμμία αξία, αν όσοι υπόκεινται σε αυτούς δεν μπορούσαν να προσαρμοστούν και να «υπακούσουν» σε αυτούς. Σε αυτούς δεν

υπόκειται μόνο ο άνθρωπος αλλά και ό,τι βρίσκεται στη φύση, έμβιο ή άβιο. Αυτή η προσαρμοστικότητα είναι ένα είδος νοημοσύνης, πολύ μηχανικής είναι αλήθεια, αλλά ήδη την αντιμετωπίζουμε με τους υπολογιστές και ακόμη περισσότερο με τα ρομπότ που τα έχουμε φτιάξει εμείς οι ίδιοι. Θα δώσω κάποια παραδείγματα για το πώς λειτουργεί ένας τέτοιος νόμος στην καθημερινότητα, για να γίνει κατανοητή η σκέψη μου. Υπάρχει ο νόμος της βαρύτητας, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι κάποιος είναι κολλημένος στη γη εν ακινησία, γιατί υπάρχει και η κίνηση και άλλες δυνάμεις και νόμοι που επενεργούν πάνω στα σώματα ή στα πράγματα. Υπάρχει ακόμη και η βούληση ή η επιθυμία στον άνθρωπο που τον ωθεί στο να προσαρμόζεται στον νόμο της βαρύτητας σε συνδυασμό όμως με όλες τις άλλες παραμέτρους που τον επηρεάζουν και τον ωθούν σε δράση. Τα φυτά έχουν τις ρίζες τους στο έδαφος αναγκαστικά, αλλά ψηλώνουν προς τα πάνω, μακριά από το έδαφος, η ζωή τους τα ωθεί προς τα εκεί. Τα ζώα επίσης κινούνται, για να εκπληρώσουν τις ανάγκες τους. Είναι φανερό ότι υπάρχουν διάφοροι νόμοι στη ζωή παράλληλα με τη βαρύτητα, που μας ωθούν να επιλέγουμε και να αντιδρούμε στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και στους νόμους, ακόμη και σε αυτό το επίπεδο. Αυτή η αντίδραση είναι ένα είδος «νοημοσύνης» ή νοήμονος επιλογής. Αυτή η νοημοσύνη συνίσταται, θα έλεγα, σε έναν ενστικτώδη σχεδιασμό για το πώς κανείς θα πετύχει τον στόχο του μέσα στα πλαίσια των περιορισμών και των επιδράσεων που του ασκούνται. Στον άνθρωπο παρατηρούμε το ίδιο στις σωματικές λειτουργίες, που τελούνται με σκοπό να διατηρήσουν το όλο του οργανισμού εν ζωή. Αυτό που εμείς αποκαλούμε «λειτουργίες» και το δεχόμαστε σαν αυτονόητο, σαν έναν μηχανισμό, είναι εξαιρετικά πολύπλοκο και απαιτεί μεγάλο κόπο για να τελεστεί, μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον που είναι συχνά εχθρικό. Επίσης, η εξέλιξη, υπό οποιαδήποτε έννοια και αν την πάρουμε, σε σωματικό και συνειδησιακό επίπεδο, που προκαλεί κίνηση και αλλαγή, πώς συνδυάζεται με τον νόμο της βαρύτητας που εμποδίζει την κίνηση; Και το λέω αυτό, γιατί όλα αυτά τα επίπεδα λειτουργούν ταυτόχρονα και αλληλεπιδρούν.

Όταν, λοιπόν, συντρέχουν διάφοροι νόμοι από οποιοδήποτε επίπεδο κι αν προέρχονται, τότε τα όντα και τα πράγματα έχουν ορισμένο, έστω απειροελάχιστο, πεδίο «ελευθερίας εκλογής», αλλιώς εξέλιξη δεν θα υπήρχε. Βέβαια, ο όρος ελευθερία και εκλογή δεν έχει όμοιο περιεχόμενο με αυτό που έχει για τον άνθρωπο. Μιλάω, επομένως, μόνο για μακρινές αντιστοιχίες. Στην πραγματικότητα, πρόκειται από ό,τι φαίνεται για μια ικανότητα προσαρμογής στους κανόνες που συντηρούν τη ζωή, που απαιτεί μία επιλογή, μια και μπορεί σπανίως να υπάρξει και το αντίθετό της. Και δεν θα προχωρήσω στις ενδοκυτταρικές λειτουργίες (τις οποίες αγνώω πλήρως) ούτε στις σωματιδιακές λειτουργίες (τις οποίες επίσης αγνώω), για τις οποίες όμως οι περισσότεροι γνωρίζουμε ότι είναι πολύπλοκες και αξιοθαύμαστες και για τις οποίες δεν έχουν βρεθεί ακόμη οριστικές εξηγήσεις. Όλη αυτή η κίνηση και δράση μέσα στον κόσμο είναι μια προσπάθεια για προσαρμογή στους ποικίλους νόμους, όποιοι και να είναι αυτοί. Αυτή η διαφοροποίηση ωθεί σε κίνηση και απαιτεί εκλογή και σχεδιασμό για να επιτευχθεί ο στόχος.

Φυσικά, θα πρέπει κάποτε να σκεφθούμε ότι και η Ελευθερία είναι ένας νόμος, αλλά θα μείνω στα παραπάνω, ελπίζοντας ότι είναι επαρκή για να καταστήσω σαφές τι εννοώ.

Σε αυτό το σημείο, είμαστε αναγκασμένοι να εμπλουτίσουμε την αντίληψή μας για τη νοημοσύνη. Αυτή περιλαμβάνει, εν ολίγοις, αναγνώριση του περιβάλλοντος, κινητοποίηση από κάποιον στόχο και επιλογή να τον πραγματοποιήσει κάποιος μέσα σε αυτό το περιβάλλον. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τον άνθρωπο, αλλά και για τον οργανισμό και για όλα. Αλλά όλα αυτά είναι κατ' ανάγκην προσαρμοσμένα στο επίπεδο του δρώντος παράγοντα. Αυτός ο δρων παράγοντας έχει σε κάθε περίπτωση την ικανότητα αντίδρασης, είτε μας φαίνεται μηχανική είτε όχι.

Υπάρχουν όμως και άλλα πεδία όπου ο άνθρωπος αντιδρά σε ερεθίσματα και επιλέγει τρόπο δράσης, όπως είναι τα συναισθήματα. Η λεγόμενη συναισθηματική νοημοσύνη είναι γνωστή εδώ και δεκαετίες.

Αν πάμε και σε ένα πιο αφαιρετικό επίπεδο όπως αυτό των εννοιών, τότε η νοημοσύνη αποκτά ένα ακόμη πιο διαφορετικό περιεχόμενο, αφήνοντας εν μέρει πίσω ορισμένες προηγούμενες πλευρές της, όχι εξαφανίζοντάς τες αλλά απλώς βγάζοντάς τις από το προσκήνιο της συνείδησης. Ένα παράδειγμα είναι το ότι ο άνθρωπος δεν ασχολείται ούτε έχει συνείδηση των σωματικών του λειτουργιών όπως των κυτταρικών ή των οργάνων, αλλού είναι η προσοχή του. Μόνον όταν ο οργανισμός δυσλειτουργεί, τότε καταγράφει ένα πρόβλημα. Ακόμη και το σώμα για τον άνθρωπο είναι περισσότερο, αφ' ενός μεν, μία ολότητα με κοινωνική διάσταση και, αφ' ετέρου, η ίδια η ύπαρξή του στον κόσμο. Οι επιμέρους όμως σωματικές λειτουργίες έχουν φύγει από το προσκήνιο. Κι όμως αυτές οι λειτουργίες είναι μέρος του εαυτού του.

Θα μείνω σε αυτά τα παραδείγματα, ελπίζοντας να έχω αποσαφηνίσει το νόημα μέχρις εδώ.

Με αυτές τις σκέψεις, καταλήγω στο ότι η νοημοσύνη είναι κάτι πολύπλοκο, πολύ περισσότερο από όσο φανταζόμαστε και, μάλλον, και από όσο μπορούμε να φανταστούμε. Δεν μπορούμε παρά να την ανιχνεύουμε σταδιακά. Παρατηρούμε ότι υπάρχουν διάφορες πλευρές της που συμπίπτουν κιόλας με εξελικτικά στάδια, όπου τα πιο αυτοματικά είναι προγενέστερα αρχικά, ενώ τα πιο αφαιρετικά είναι μεταγενέστερα.

Εδώ θα χρειαστεί να κάνω μία περαιτέρω διευκρίνιση, για να συνδέσω τελικά όλα αυτά με τα ρομπότ. Σε κάθε επίπεδο αντίληψης υπάρχουν αντιστοιχίες του παρελθόντος. Δηλαδή, η «μηχανικότητα» που παρατηρείται στα σωματικά φαινόμενα μπορεί να βρει τις αντιστοιχίες της και στο επίπεδο του νου. Δεν πρέπει να μας παραπλανήσει το γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι πολύ ανώτερος από όλα αυτά, γιατί ναι μεν είναι, αλλά κάθε ποιότητα που εκφράστηκε στο παρελθόν ή εκφράζεται σε ορισμένες πλευρές της ζωής (π.χ. των σωματικών λειτουργιών) παραμένει ως ποιότητα. Αυτό δεν θα οδηγήσει μεν στο να επαναληφθεί το παρελθόν όπως ήταν ή να έχουμε ακριβώς κάποιες σωματικές λειτουργίες, αλλά θα λειτουργήσει με άλλους πιο πρόσφορους

τρόπους. Για παράδειγμα, η κοινωνία μπορεί να «μηχανικοποιηθεί» μέσω μιας πολύ αυστηρής οργάνωσης και ρύθμισης των συμπεριφορών ολοκληρωτικά. Η ίδια ποιότητα είναι πίσω από αυτό και λίγο ενδιαφέρουν οι μορφές που μπορεί να πάρει. Θα έλεγα ότι οι ποιότητες είναι -τρόπον τινά- αρχετυπικές, απλώς εκφράζονται με διαφορετικούς τρόπους. Αυτό όμως που ήταν αναγκαίο τότε ή είναι αναγκαίο για το σώμα, τώρα πια, αν υπερβεί τα όρια, γίνεται καταστροφικό, γιατί στην πραγματικότητα αρνείται το μέλλον και έναν μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας που είναι πλέον εφικτός στο επίπεδο που βρίσκεται ο άνθρωπος.

Θα αναρωτηθεί κανείς πώς συνδέονται όλα αυτά με τα ρομπότ. Κι όμως συνδέονται. Ας σκεφθούμε τι ακριβώς προωθεί ένας πολιτισμός: Το παρελθόν ή το μέλλον; Ποια είναι τα πρότυπά του; Πού δίνει το βάρος; Σε όλα αυτά μπορεί κανείς να κάνει χρήσιμες διαπιστώσεις και στο τέλος να συνδέσει τα κομμάτια αυτά, για να ανακαλύψει το τι πραγματικά συμβαίνει σήμερα. Η επιστήμη προσπαθεί να ανιχνεύσει στο απειροελάχιστο (π.χ. στα σωματίδια) την αρχή και το νόημα της ζωής, δηλαδή σε αυτό που δεν αποτελεί ούτε καν αυτοματισμό για τον άνθρωπο. Δεν το καταγράφει καν. Αλλά δεν καταγράφει ούτε καν τα κύτταρα του σώματός του, γι' αυτό αναφέρθηκα στο σώμα ως ολότητα. Η οικονομία αναγκαστικά ασχολείται με το έχειν, αλλά το έχει υπερδιογκώσει και το έχει αποσυνδέσει από το όλο του ανθρώπου, εν ολίγοις το έχει αναγάγει σε μοναδικό επίκεντρο της ζωής. Έχει κυριαρχηθεί από την απληστία, τη μανία για αυξανόμενο κέρδος. Το έχειν όμως είναι σωρευτικό και όχι αφαιρετικό. Τα πρότυπα που επικρατούν στην καθημερινότητα είναι αντίστοιχα αυτής της κατάστασης, όπως π.χ. η καταναλωτικότητα, η περιττότητα, η κενότητα και η απάθεια. Όλα αυτά χαρακτηρίζονται από μιμητικότητα και αυτοματισμό στις αντιδράσεις, που είναι πια αντανεκλαστικές ή ενστικτώδεις για το ανθρώπινο επίπεδο. Και όλα τείνουν στο να διευκολύνουν και να αυξήσουν αυτή την αντανεκλαστικότητα σε μαζικό επίπεδο. Ο

άνθρωπος χάνει τη δίοδο διαφυγής προς την αφαιρετικότητα του Είναι. Η διαφυγή δεν σημαίνει βέβαια αποξένωση από τον κόσμο όπως είναι, αλλά μία ευρύτερη αντίληψή του χωρίς εγκλωβισμό σε αυτόν.

Όλα τα πρότυπα εμφανώς ή αφανώς ταιριάζουν σε αυτή τη νοητική στάση, που είναι στην ουσία μία μειωμένης εμβέλειας συνείδηση. Σε αυτήν αναγκαστικά ταιριάζει η νοημοσύνη ως τέτοια, αυτοματική, αθροιστική, προσοδοφόρα για το έχειν και τους υπολογισμούς του. Ανάμεσα σε όλες αυτές τις πλευρές και εκφράσεις της νοημοσύνης υπάρχει ποιοτική ομοιότητα, παρότι φαίνονται τόσο διαφορετικές ή άσχετες μεταξύ τους, γιατί αναφέρονται στον ίδιο πυρήνα νοημοσύνης.

Τα ρομπότ ταιριάζουν τέλεια σε αυτές τις προοπτικές. Και οι δυνατότητές τους σε αυτόν τον περιορισμένο τομέα, παρά τις θεαματικές επιδόσεις τους, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να αυξάνουν αυτού του είδους τις εμπειρίες. Μια υπερανάπτυξη και αναπαραγωγή του σχεδόν τίποτε – σχεδόν τίποτε σε σύγκριση με τις αχανείς προοπτικές του μέλλοντος και του νοήματος της ζωής. Δηλαδή, όλα αυτά τελικά ταιριάζουν μεταξύ τους. Η τεχνητή νοημοσύνη δεν ήλθε να πέσει στον κόσμο σαν κεραυνός εν αιθρία. Ήταν το αναμενόμενο και συμπληρωματικό αποτέλεσμα όλης αυτής της εξέλιξης των πραγμάτων στον κόσμο.

Τα ρομπότ προσλαμβάνουν ένα τεράστιο όγκο πληροφοριών και βάσει αυτού μπορούν να διεκπεραιώνουν καλύτερα και από τον άνθρωπο ορισμένες εργασίες, που αυξάνονται και βελτιώνονται ολοένα και περισσότερο, όπως έχω αναφέρει σε προηγούμενο άρθρο μου «Τεχνολογία και Δημοκρατία». Αντιστοίχως, οι άνθρωποι προσπαθούν να συσσωρεύουν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες. Όμως, παρά το πλήθος των πληροφοριών, δεν κατάφεραν να λύσουν τα προβλήματα του κόσμου, αντίθετα τα αύξησαν. Κάπου υπάρχει ένα λάθος, ακόμη και στη μάθηση. Η σωστή αντίδραση φυσικά δεν θα ήταν να αποκλείσει κανείς τις πληροφορίες, τις γνώσεις, και να πέσουμε πάλι σε έναν νέο σκοταδισμό, αλλά αυτές να αποτελέσουν μόνο ένα μέσον και όχι το παν – γιατί απλώς δεν είμαστε ρομπότ.

Η νοημοσύνη στην οποία αντιστοιχούν τα ρομπότ σχετίζεται περισσότερο με αυτήν την υπολογιστική νοημοσύνη που θυμίζει αυτοματισμό. Και, επειδή τα ρομπότ δεν ξοδεύονται σε συναισθήματα και άλλες σκέψεις, είναι εξαιρετικά πιο ικανά από τον άνθρωπο σε οτιδήποτε στηρίζεται στον μεγάλο όγκο πληροφοριών και των συνδυασμών αυτών των πληροφοριών – τουλάχιστον μέχρι αυτή τη στιγμή. Βέβαια, κάποιος μπορεί να φαντασιώνονται ότι αργότερα μπορεί ενδεχομένως η τεχνητή νοημοσύνη να έχει και συναισθήματα. Αλλά τι ακριβώς εννοούν; Γιατί η ψυχολογία ήδη γνωρίζει ότι υπάρχουν άνθρωποι που μιμούνται τέλεια τα συναισθήματα, αλλά δεν διαθέτουν πραγματικά τέτοια. Γι' αυτούς τα συναισθήματα είναι απλές πληροφορίες τις οποίες προσλαμβάνουν και προσαρμόζουν την έκφρασή τους σε αυτές. Εννοούν κάτι τέτοιο;

Πιστεύω ότι ο θαυμασμός μας για τις εξαιρετικές ικανότητες των ρομπότ και η εύκολη σύγκριση του ανθρώπου με αυτά θα πρέπει να περιοριστεί με απλά ερωτήματα προς τον εαυτό μας. Θα θέλαμε, άραγε, τον άνθρωπο να έχει τις ικανότητες του ρομπότ και μόνο; Θα ήμασταν ευχαριστημένοι; Θα λέγαμε ότι ένας τέτοιος άνθρωπος έχει υψηλή νοημοσύνη, επειδή διεκπεραιώνει τέλεια ορισμένες εργασίες όσο δύσκολες κι αν είναι; Εδώ πρέπει να απαντήσουμε με ευθύτητα στον ίδιο τον εαυτό μας. Αν μια τέτοια προοπτική δεν μας αρκεί, τότε δεν πρέπει να θαυμάζουμε υπερβολικά και ανοήτως όλες αυτές τις τεχνολογικές εξελίξεις. Αυτό που χρειάζεται είναι να τις ελέγχουμε και να εξασφαλίσουμε ότι θα τεθούν στην υπηρεσία του κοινού καλού και δεν θα είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης από κανέναν, ούτε καν από την ίδια την ανθρωπότητα. Όμως, όπως φαίνεται, τέτοια δυνατότητα δεν υπάρχει. Απουσιάζει τόσο η κατανόηση όσο και η ηθική επάρκεια. Επομένως, αυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις μόνο κακό πρόκειται να κάνουν σε αυτές τις συνθήκες. Αναπτύσσουν υπερβολικά την επιθυμία για αυτό το, αυτοματοποιημένο πλέον, τμήμα της νοημοσύνης και γυρίζουν τον άνθρωπο πίσω, πίσω και από την ίδια την ανθρώπινη ιδιότητα. Συρρικνώνουν τη συνείδηση με τη

φαντασμαγορία των υπολογιστικών δεξιοτήτων.

Θα ρωτήσει κανείς: Γιατί να μην χρησιμοποιήσουμε αυτή την υπερανάπτυξη για το καλό; Γιατί, πρώτον, κάθε υπερανάπτυξη αποτελεί ανισορροπία, αλλά η ανισορροπία αποτελεί με τη σειρά της βέβαιο κίνδυνο να διαστρεβλώσει τα πάντα, οπότε αυτομάτως θα αναιρείτο η έννοια του «καλού», δεύτερον, γιατί η οποιαδήποτε ασφάλεια δεν βρίσκεται τόσο στους υπολογισμούς αλλά κυρίως στην ικανότητα να αφήνουμε πίσω κάθε τι που έχει κάνει τον κύκλο του στον βαθμό που δεν μας είναι πια απαραίτητο. Για παράδειγμα, θα ήταν σωστό να είχαμε ανά πάσα στιγμή γνώση των απείρων κυτταρικών διεργασιών του σώματός μας, όπως ίσως κάνουν στο μέλλον τα ρομπότ; Ο άνθρωπος, ακόμη και όταν ταυτίζεται με το σώμα του, δεν έχει επίγνωση αυτών των διεργασιών, εκτός αν απειληθεί με θάνατο η εγκόσμια ύπαρξή του ή η κοινωνική του παρουσία. Αν, βέβαια, θέλαμε μία ζωή όμοια με κόλαση μπορεί και να το διαλέγαμε. Και θα ήταν κόλαση, γιατί με τη σημερινή συνείδηση του ανθρώπου μία τέτοια δυνατότητα θα εξαφάνιζε κάθε άλλη δυνατότητα προσέγγισης στο αφαιρετικό. Είναι και η εξέλιξη της συνείδησης θα ήταν στρεβλωτική. Εδώ ταιριάζει ένα απόσπασμα από ανέκδοτο κείμενο του έτους 1981 του μέλους της ΜΚΟ Σόλων Ιωάννη Ζήση, με τίτλο «Άνθρωπος και μηχανή»: **«Ο από μηχανής θεός μας είναι η ίδια η μηχανή, η δυνατότητα που νομίζουμε πως έχουμε να επιλύσουμε μηχανικά την τραγική διάσταση που είναι τόσο υποκειμενική όσο και αντικειμενική, που συνθέτει σε αμοιβαιότητα υποκείμενο και αντικείμενο στην διάσταση του είναι τους».**

Φοβούμαι, με λίγα λόγια, ότι ο πολιτισμός μας έχει πλέον επιλέξει μία, αδιόρατη ακόμη, οπισθοδρόμηση στο πολύ μακρινό παρελθόν, σε μια νοημοσύνη τέτοιου είδους, με την οποία τείνει να περιορίσει τον άνθρωπο σε πρότυπα που δεν είναι κατάλληλα ούτε για τα ζώα και χρησιμοποιεί την υπερανάπτυξη αυτών των προτύπων και κριτηρίων παντού, για να εξουδετερώσει τελικά τη δυναμική της ανθρώπινης φύσης. Σε τέτοια μεγαλεπήβολα σχέδια και οράματα ταιριάζει αναμφισβήτητα ένας πολύ μικρός ή μάλλον εξαφανισμένος άνθρωπος.

θα κλείσω με άλλο ένα απόσπασμα από το παραπάνω κείμενο:
«Δώσαμε τη λογική μας στις μηχανές και γινόμαστε όλο και πιο πολύ παράλογοι, τυφλοί στη θέληση μας, χρησιμοποιούμε τώρα τον μηχανιστικό ορθολογισμό για να οργανώσουμε τον παραλογισμό μας, να επιβάλουμε τις θυμαπάτες μας, να τις κάνουμε πραγματικότητα, να εξοπλίσουμε τον αφανισμό μας».

5/7/2021

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

εικόνα : [wikimedia.commons](https://commons.wikimedia.org/)